

MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALARDA AQLIY TARBIYA

Achilov Obid Muzrobovich

Ilmiy rahbar: Denov Tadbirkorlik Va Pedagogika Instituti O'qituvchisi

Normatova Mavluda Furqat Qizi

Denov Tadbirkorlik Va Pedagogika Instituti Talabasi

Annotatsiya: *Aqliy faoliyat diqqatning har doim ma'lum maqsadga qaratilgan bo'lishini talab etadi. Kishining aqli uning asosiy faoliyatida erishgan muvaffaqiyati xususiyati bilan belgilanadi (masalan, kattalarda mehnat faoliyati, bolalarda o'yin, o'quv faoliyati). Maktabgacha tarbiya yoshidagi bolalarni aqliy tarbiyalash bolalarning faol fikrlash faoliyatini rivojlantirishga kattalarning ma'lum maqsad bilan ta'sir etishidir.*

Kalit so'zlar: *Aqliy tarbiya, psixologiya, pedagogika, idrok, tadqiqot, ilk bolalik davri.*

Pedagogik va psixologik tadqiqotlar natijalari shuni ko'rsatadiki, maktabgacha yoshdagi bolalik insonning aqliy rivojlanishidagi optimal davr hisoblanadi. Bir qator psixologik tadqiqotlar shuni ko'rsatdiki, maktabgacha yoshdagi bolalarning aqliy rivojlanish darajasi keyingi yosh davrlariga nisbatan juda yuqori. Maktabgacha yoshdagi bolalik davridagi tarbiyadagi har qanday nuqsonlarni, aslida, katta yoshda bartaraf etish qiyin va bolaning butun keyingi rivojlanishiga salbiy ta'sir qiladi. Mahalliy psixologlar eng samarali aqliy rivojlanish ta'lim va ta'lim ta'sirida sodir bo'lishini ta'kidladilar (L.S.Vygotskiy, A.V.Zaporojets, N.N.Poddyakov, D.B.Elkonin). Maktabgacha yoshdagi bolaning to'liq aqliy rivojlanishi uning maktabga tayyorlashning eng muhim ko'rsatkichidir. Tadqiqot ob'ekti - maktabgacha yoshdagi bolalarning aqliy tarbiyasi. Mavzu - maktabgacha yoshdagi bolalarni aqliy tarbiyalashning ma'nosi, vazifalari va vositalari. Tadqiqotning maqsadi maktabgacha yoshdagi bolalarni aqliy tarbiyalashning ma'nolari, vazifalari va vositalarini o'rganishdir.

Gipoteza: maktabgacha yoshdagi bolalarning aqliy tarbiyasi o'ziga xos vazifalarga ega va ma'lum vositalar to'plami qo'llaniladi. Tadqiqot maqsadlari:

- maktabgacha yoshdagi bolalarning aqliy tarbiyasi xususiyatlarini nazariy o'rganishni amalga oshirish;

- mahalliy va xorijiy fanlarda aqliy tarbiya muammosini yoritib berish;

- maktabgacha yoshdagi bolalarning aqliy tarbiyasining mazmuni va vazifalarini aniqlash, maktabgacha ta'lim muassasalarida bolalarni aqliy tarbiyalashning vazifalari, vositalari va usullari;

- maktabgacha yoshdagi bolalarni aqliy tarbiyalash vositalarini tavsiflash;

- maktabgacha ta'lim muassasasi guruhida aqliy tarbiya vositalari va usullaridan foydalanishni ko'rib chiqish. Aql - keng ma'noda sezish va idrok etishdan boshlanib tafakkur va hayotni o'z ichiga oladigan bilish Jarayonlari yig'indisidir. Aqliy tarbiya — bu aqlni rivojlantirish maqsadida yoshlarga muntazam va maqsadga muvotliq pedagogik ta'sir ko'rsatish. U yosh avlodning insoniyat to'plagan bilimlar, malaka va ko'nikmalarda, qoidalarda o'z ifodasini topgan ijtimoiy-tarixiy tajribani egallashning rejali jarayoni sifatida

ro'y beradi. Bu ta'sir kattalar tomonidan amalga oshiriladi va bolalarning aqliy rivojlanishini ta'minlovchi xilma-xil vositalar, metodlar, sharoitlar yaratishni o'z ichiga oladi. Odamning aqli, uning aqliy rivojlanishi, bilimlar hajmi, xususiyati va mazmunida namoyon bo'ladi. Ular aqliy faoliyatning jo'shqinligida, mustaqil ijodiy bilishga intilishda o'z ifodasini topadi. Aqliy faoliyat diqqatning bar doir ma lum maqsadga qaratilgan bo'lishini talab etadi. Kishining aqli uning asosiy faoliyatida erishgan muvaffaqiyati xususiyati bilan belgilanadi. Aqliy tarbiyasi etuk, o'tkir zehni. zukko va zakovatli insonlarni xalqimiz donishmand kishilar deb ataydilar. Maktabgacha tarbiya yoshining oxiriga kelib, bolalar tevarak-atrof to'g'risida kattagina hajmdagi eng oddiy bilim va tushunchalarga ega bo'ladilar, asosiy fikrlash jarayonlarini egallab oladilar. Faqat yaxshi tashkil etilgan faoliyat jarayonidagina to'laqonli aqliy rivojlanish ro'y beradi, shuning uchun o'qituvchi va tarbiyachilarning asosiy vazifasi — bolaga muayyan maqsadni ko'zlab tarbiyaviy ta'sir ko'rsatish uchun kerakli sharoit yaratishdir. Aqliy tarbiya-bu aqlni rivojlantirish maqsadida yoshlarga mintazam va maqsadga muvofiq pedagogik ta'sir ko'rsatish. U yosh avlodning insoniyat to'plagan bilimlar, malaka va ko'nikmalarda, qoidalarda o'z ifodasini topgan ijtimoiy-tarixiy tajribani egallashning rejali jarayoni sifatida ro'y beradi. Bu ta'sir kattalar tomonidan amalga oshiriladi va bolalarning aqliy rivojlanishini ta'minlovchi xilma-xil vositalar, metodlar, sharoitlar yaratishni o'z ichiga oladi.

Odamning aqli, uning aqliy rivojlanishi bilimlar hajmi, xususiyati va mazmunida namoyon bo'ladi. Ular aqliy faoliyatning jo'shqinligida, mustaqil ijodiy bilishga intilishda o'z ifodasini topadi. Maktabgacha yoshdagi bolalarning aqliy rivojlanishini ta'minlash ularning kelajakdagi butun faoliyati uchun katta ahamiyatga ega.

Bola ijtimoiy muhit ta'sirida aqliy tomondan rivojlanib boradi. Atrofdagi kishilar bilan muomala qilish jarayonida u tilni va u bilan tarkib topgan tushunchalar sistemasini o'zlashtiradi. Natijada maktabgacha ta'lim yoshda-gi bola tilini shunchalik egallab oladiki, unda muomala vositasi sifatida erkin foydalanadigan bo'lib qoladi. Aqliy rivojlanish fikrning tengligida voqealarni har xil bog'lanishlarida, munosabatlarda ko'ra bilish, umumiyashtirish qobiliyatida namoyon bo'ladi.

Aql keng ma'noda sezish va idrok etishidan boshlab to tafakkur va hayoli o'z ichiga oladigan bilish jarayonlari yig'indisidir. Aqliy faoliyat diqqatning har doim ma'lum maqsadga qaratilgan bo'lishini talab etadi. Kishining aqli uning asosiy faoliyatida erishgan muvaffaqiyati xususiyati bilan belgilanadi (masalan, kattalarda mehnat faoliyati, bolalarda o'yin, o'quv faoliyati). Maktabgacha tarbiya yoshidagi bolalarni aqliy tarbiyalash bolalarning faol fikrlash faoliyatini rivojlantirishga kattalarning ma'lum maqsad bilan ta'sir etishidir

ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Andreev V.I. Pedagogika: Proc. ijodiy o'z-o'zini rivojlantirish kursi / V.I. Andreev - 2-nashr. - Qozon: "Innovatsion texnologiyalar markazi", 2010 - 608 b. 2. Anikeeva N.P. O'yin ta'limi. M.: Eksmo, 2008. - 322 b.

3. Belkin A.S. Yosh pedagogikasining asoslari: Prok. talabalar uchun nafaqa. yuqoriroq ped. darslik bosh / A.S. Belkin - M.: Akademiya, 2008. - 192 p.
4. Blonskiy P.P. Xotira va fikrlash: Kitobda. sevimli. aqldan ozgan. ishlab chiqarish. - M.: Oliy maktab
5. Bojovich L.I. Tanlangan psixologik ishlar / Ed. DI. Feldshteyn. M.: MPSI, 2014. - 710 b.
6. Bojovich L.I. Shaxs va uning bolalik davrida shakllanishi. M. : Vlados, 2009. - 512 p.
7. Bondarenko A.K., Matusik A.I. Bolalarni o'yinda tarbiyalash. M.: Akademiya, 2009. - 256 b.